

Brede beekdalen geen must maar politieke wens

Het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn zette in op bufferstroken van 100 tot 250 meter langs beken in de zandgebieden van Centraal-, Oost- en Zuid-Nederland. Dat zou nodig zijn voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Uit documenten die middels Woo-verzoeken zijn verkregen, blijkt echter dat die brede bufferstroken een politieke wens waren. En geen noodzaak.

Voormalig landbouwminister Henk Staghouwer maakte zich hard voor die brede beekdalen. In het voorjaar van 2022 toog hij naar Brussel om Eurocommissaris Sincevičius van de noodzaak ervan te overtuigen. Aan weerszijden van de beken moesten bufferstroken komen van pakweg 100 tot 250 meter.

ONDERBOUWING BREDE BUFFERS

Waar komt die 100 tot 250 meter vandaan? Staghouwer verwijst naar het Addendum bij het 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn, dat in februari 2022 was gepubliceerd. Wageningen onderzoek zou de urgentie van dergelijke brede bufferstroken aantonen. Met deze maatregel zou de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater ingrijpend verbeteren.

Het betreffende Wageningse onderzoek blijkt in werkelijkheid een in allerhaast opgesteld memo. De Wageningse onderzoeker verontschuldigt zich: “Deze verkenning is in een zeer kort tijdsbestek uitgevoerd, zonder de mogelijkheid te hebben om uitvoerig effecten van maatregelen op waterkwaliteit in relatie tot de stik-

stofaanpak te analyseren.” Het is een vreemde gang van zaken. Staghouwer kiest voor een zeer ingrijpende en kostbare maatregel, trekt daar maar liefst 811 miljoen euro voor uit en de onderbouwing betreft een niet uitgewerkt memo.

Het Wageningse memo stelt verder alleen gekeken te hebben naar de hectares landbouwgrond die zich bevinden binnen bufferstroken van 100 respectievelijk 250 meter. Bij een bufferbreedte van 100 meter gaat het om 26.700 hectare landbouwgrond en bij 250 meter om 79.000 hectare. Bij het vaststellen van het effect houdt Wageningen UR een grote slag om de arm. Geschat wordt dat de stikstofuitspoeling bij 100 meter wordt verminderd met 20% tot 40%. En bij een bufferbreedte van 250 meter zou dat 40% tot 60% zijn.

EERSTE TWIJFELS OVER EFFECTIVITEIT

Provincie Overijssel en waterschap Vechtstromen gaan aan de slag met de uitwerking van die brede bufferstroken in Twente. Omdat Twente rijk is aan beken, betekent dit dat een aanzienlijk deel van de Twentse landbouwgronden bestemming

bufferstrook gaan krijgen. Met een Woo-verzoek worden alle stukken en correspondentie over de inpassing van de brede beekdalen in Twente opgevraagd. Het gaat om 204 documenten.

Uit de Woo-stukken blijkt dat provincie en waterschap beginnen met een literatuurstudie naar de effecten van bufferstroken. Daaruit blijkt geen eenduidig beeld. De kosteneffectiviteit blijkt sterk afhankelijk van de regionale omstandigheden, maar ook van het gebruikte rekenmodel. In Duitsland blijken natte bufferstroken het meest effectief. De Engelsen zien het beste resultaat bij extensief gebruikt grasland, teelt van vanggewassen en het afzien van scheuren van grasland. Bufferstroken worden onder Nederlandse omstandigheden als minder effectief beschouwd. Nederland is vlakker waardoor de bufferstrook minder als een zuiverend filter kan werken. Het berekende effect in Nederland ontstaat dan ook vooral uit het niet bemesten van een zone. Hoe breder de zone die niet wordt bemest, hoe groter het berekende effect.

De Woo-stukken geven blijk van kritiek op het vermeende effect dat Staghouwer en zijn ministerie toeschrijven

Twente is rijk aan beken. Brede beekdalen hebben hier dan ook grote consequenties voor de landbouw.

Foto: Shutterstock / Hans Engberts

aan de brede beekdalen. Daarin zijn de effecten van de vervallen derogatie en de verplichte bufferstroken van 3 tot 5 meter langs de watergangen niet meegeteld. Ook de uitspoeling uit natuurgebieden is niet meegeteld en evenmin de effecten van de vernattingmaatregelen. Kortom, het effect van de brede beekdalen is onzeker.

GELD ALS DRIJFVEER

Even heerste bij waterschap Vechtstromen het idee dat de brede bufferstroken van de baan zouden zijn. “Die brede bufferstroken zijn genoemd door minister Staghouter binnen het kader dat we nog een derogatie zouden krijgen. Die vervalt nu. Betekent dit dat het ministerie van LNV afziet van die brede bufferstroken?” De kwestie wordt voorgelegd aan een ambtenaar van het ministerie van LNV. Deze antwoordt als volgt: “De brede beekdalen kunnen naar verwachting een grote effectieve bijdrage leveren. De provincie kan besluiten op een andere manier de wateropgave te vervullen. Als de provincie de brede beekdalen niet wil, dan moet er een andere oplossing worden gevonden, waar de 811 miljoen euro niet zomaar

voor gebruikt kan worden. Dit bedrag is gekoppeld aan de brede beekdalen.”

WENS RECHTREKENEN

Wageningen UR is een van de onderzoeksinstituten die wordt gevraagd de effecten van de brede bufferstroken door te rekenen. Dat gebeurt een jaar nadat Staghouter had besloten dat die brede bufferstroken nodig zijn voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Wageningen UR plaatst in haar rapport (juni 2023) een aantal stevige kanttekeningen bij de gang van zaken. “In verschillende Kamerbrieven van de ministeries van LNV en I&W wordt de verwachting uitgesproken dat met brede bufferzones op landbouwgronden in beekdalen een significante bijdrage wordt geleverd aan het realiseren van KRW-doelstellingen voor nutriënten in de zandgebieden. Er is daarbij met name gekeken naar percelen in een zone van 250 meter rondom beken. Die 250 meter was een rekengrootte om een indicatie te verkrijgen van het landbouwareaal dat met een dergelijke maatregel gemoeid is.”

Wageningen UR benadrukt dat de gegevens die je invoert in het rekenmodel, de uitkomsten bepalen. Wageningen

UR wil van de financiers (provincie en waterschap) weten met welke uitgangspunten er gerekend moet worden. Welk areaal landbouwgrond moet als geëxtensiveerd meegenomen worden? En moet er gerekend worden met extensief grasland met een bemesting die overeenkomt met 1,2 gve per ha? Moet er gerekend worden met droge bufferzones of met natte bufferzones? ■

Conclusies en vervolg

De tijdlijn laat zien dat het vorige kabinet eerst de gewenste uitkomst heeft bepaald: brede bufferstroken (100 tot 250 meter) in beekdalen op zandgronden. Deze maatregel werd alvast bepleit in Brussel. Vervolgens kregen onderzoekers de opdracht door te rekenen wat de mogelijke effecten zouden zijn. Het is de omgekeerde wereld.

Inmiddels is het 2025. De brede beekdalen waren onderdeel van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het PPLG is van de baan. Of dat ook geldt voor de brede beekdalen? Daarover zijn nog geen harde besluiten genomen.